
Historiska källor

ETT LÄROMEDEL FÖR HÖGSTADIET OM HISTORISKA KÄLLOR

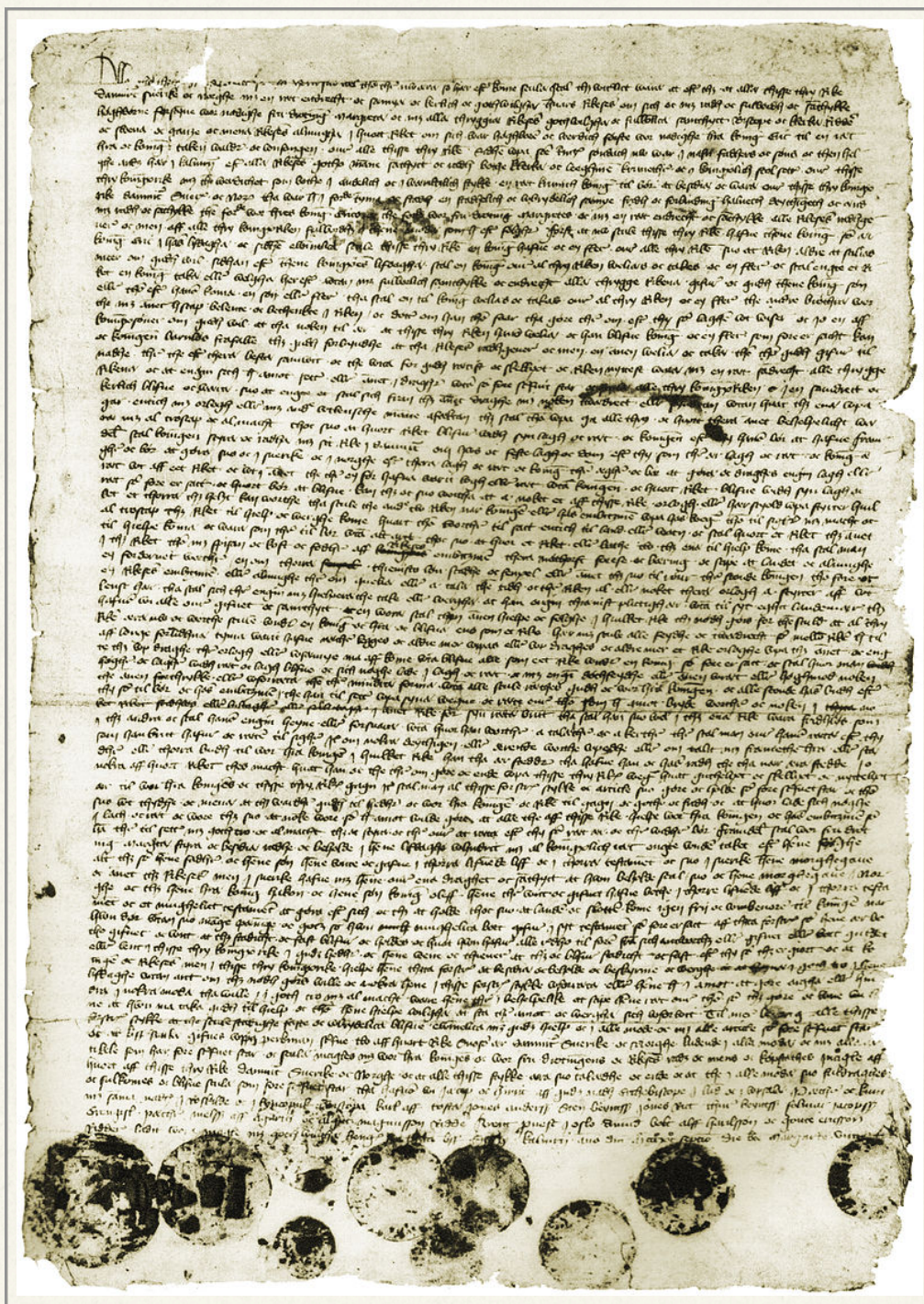
MIKAEL BRUÉR

CC BY-NC-SA 4.0

internationell licens.

UNIONSBREVET, 1397

- ❖ 1397 skapades Kalmarunionen mellan Danmark, Sverige och Norge.
- ❖ Det unionsbrev som finns bevarat brukar räknas som förfälskning eftersom det är skrivit på papper och inte pergament, vilket var det normala.

Om källor

Det som hänt är borta för alltid. Vi kan inte åka tillbaka för att se det som hände utan vi måste förlita oss på annat. Den som studerar språk kan lyssna på hur folk talar, kemister kan göra experiment men en historiker kan bara se det som är lämnat kvar.

DET FÖRFLUTNA...

Det förflutna har många olika former och återskapas på många olika vis.

Historiska lämningar är allt som blir kvar. Det är böckerna, berättelserna, skeletten, målningarna, sångerna, skeppsvraken och mycket annat.

De historiska lämningarna kan vara många. Allt från minnen av politiska möten till lämningar från en semester i Turkiet. Resekatalogen från 1987 är en historisk lämning på samma sätt som ett fotografi från Första världskriget. Båda berättar om något som hänt i det förflutna, skillnaden ligger i *vad* de berättar och *hur*.

Alla typer av lämningar från historisk tid är historiska källor. Det som är oviktigt för oss idag kanske blir viktigt för en historiker om 200 år. Vi kan inte veta, precis som medeltidens människor inte kunde veta vad som är viktigt för oss idag.

Modern historia

Den moderna historievetenskapen uppstod vid universiteten i Tyskland under slutet av 1800-talet. Leopold von Ranke (1795-1886) var professor i Berlin och han menade att historiker bara skulle ägna sig åt det som gick att bevisa, de *primära* källorna. Han skickade sina studenter till Tysklands olika arkiv för att bedriva studier och tillsammans, på historiska seminarier, diskuterade de vad studenterna kommit fram till. Von Ranke menade att historiker aldrig fick spekulera utan bara skulle hålla sig till sanningen, till det som gick att hitta i arkivens dokument.

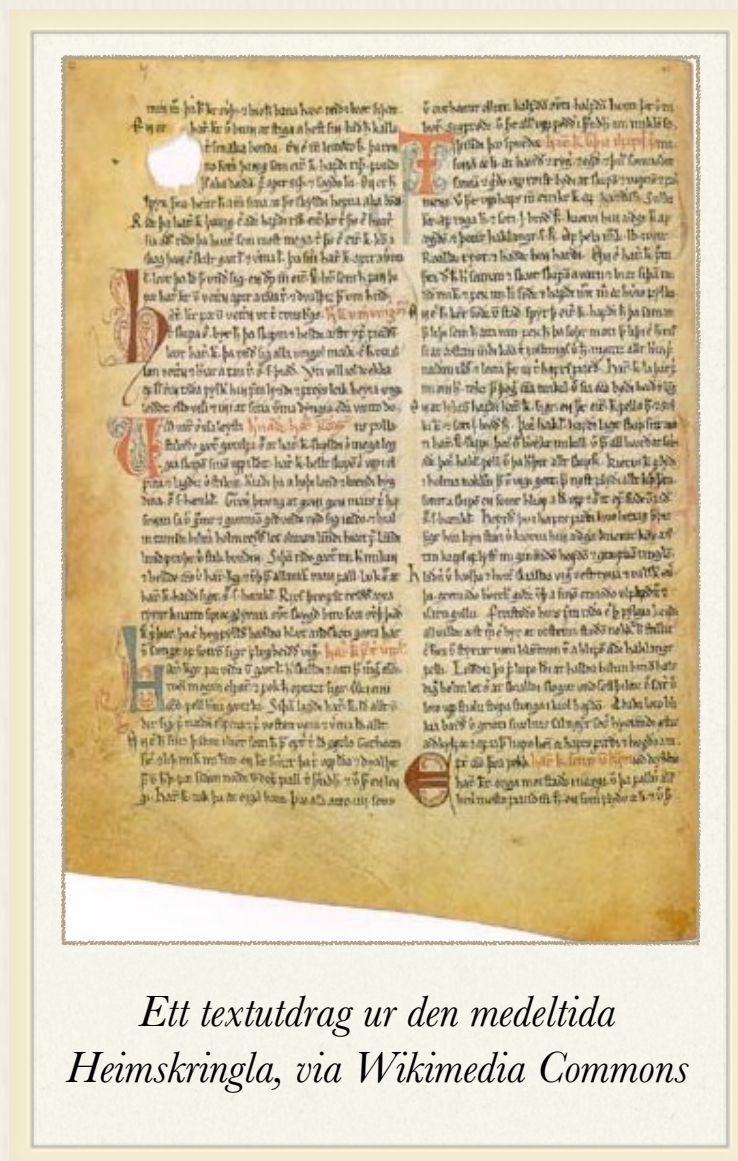
Historiska källor

För att kunna göra en riktig tolkning av källor krävs att vi vet vilken typ av källa vi har att göra med. Alla källor är tillverkade av någon i ett bestämt sammanhang och för att kunna avgöra om vi kan lita på den måste vi först *identifiera* källan:

- När producerades källan?
- Vem producerade källan?
- I vilket *sammanhang* producerades den?
- Är källan *äkta*?

När vi vet detta är det dags att fundera över vilken typ av källa det är fråga om. En rad olika källor finns:

- *Kvarlevor*: Direkta bevis på något som verkligen inträffat, som exempelvis dagböcker, anteckningar, protokoll eller fotografier.
- *Primära källor*: Källor som beskrivit en händelse nära i tid, och som direkt beskriver det som hänt. Exempelvis kan en tidningsartikel eller ett reportage vara en sådan, eller en målning.

- *Sekundära källor*: En källa som tillverkats med en primär källa, eller kvarleva, som ursprung. Det kan vara artiklar, böcker, uppsatser eller liknande. Även filmer kan räknas in här. En sorts bearbetning av originalkällan.
- *Tertiära källor*: Olika sammanfattningar av primär- eller sekundärkällor. Dessa har som syfte att ge en bred överblick på vad som skett. Exempel är uppslagsverk eller läroböcker.
- Källor måste inte heller vara skriftliga utan kan vara *muntliga* då ögonvittnen kan berätta. Problemet är att vi människor har en förmåga att glömma eller minnas det vi vill minnas.

Historikerns uppgift

Historikerns uppgift är att ta reda på vad det var som hände. Men också att försöka ta reda på hur *det som hände* påverkade sin samtid men också vår nutid.

Källorna är pusselbitar som används för att förklara detta. Ju längre bak desto färre blir bitarna och otydligare blir konturerna och historikerna måste tolka de olika delarna för att fylla i tomrummen, det gör också att det ofta blir olika åsikter om *vad* som hänt och *hur* det hände och vilka *konsekvenser* det fått.

För att komma närmare en gemensam uppfattning har historiker en rad *källkritiska kriterier* som all historieforskning behöver utgå ifrån:

1. Äkthetskriteriet

- Är källan äkta? Historien vimlar av förfälska källor. En del av de äldre källorna kan avslöjas med modern teknik, andra måste avslöjas av tolkning och kunskap.

2. Samtidskriteriet

- Ju närmare en källa befunnit sig en händelse i tid, desto mer trovärdig är den.
- Avstånd i tid och rum gör att källan blir mindre säker. Vi människor glömmer eller minns det som passar oss och vi blir själva dåliga källor ju längre tiden går.

3. Tendenskriteriet

- Kan den som skapat källan ha något att vinna på dess innehåll?
- Skulle den som skapat källan ha någon anledning att stå för osanningar eller överdrifter?

- Vad är syftet med att källan tillkommit?
- Är källan partisk på något vis?

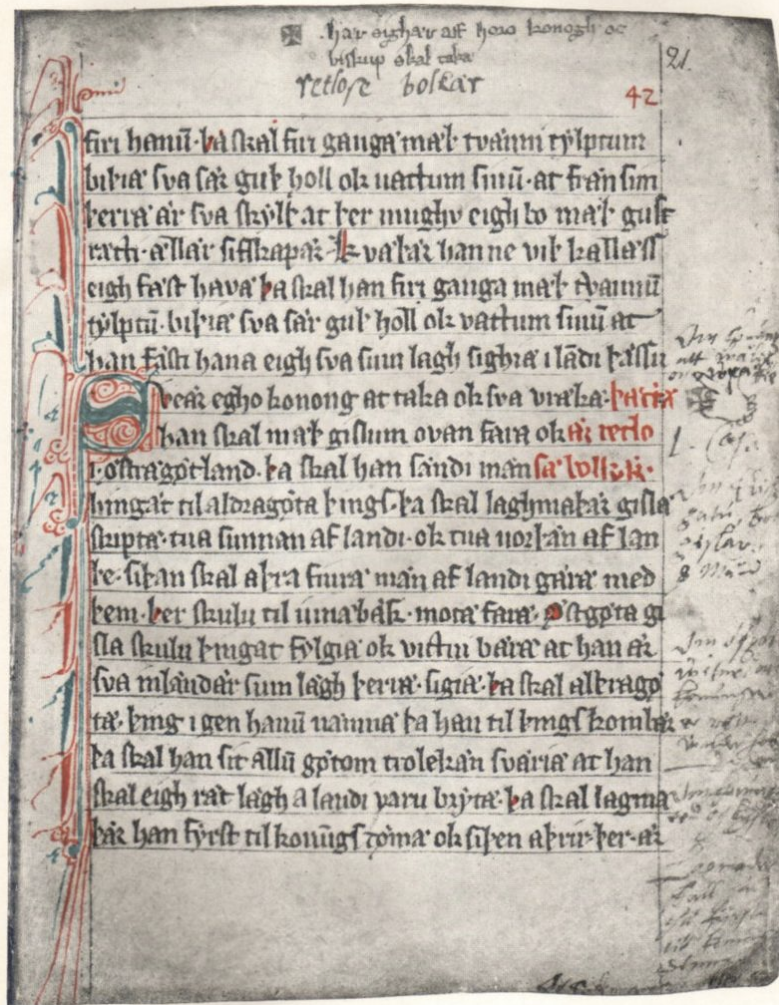
4. *Beroendekriteriet*

- Har källan tillkommit på egen hand eller är den beroende av andra källor?
- Kan upphovsmannen påverkats av tidigare källor?

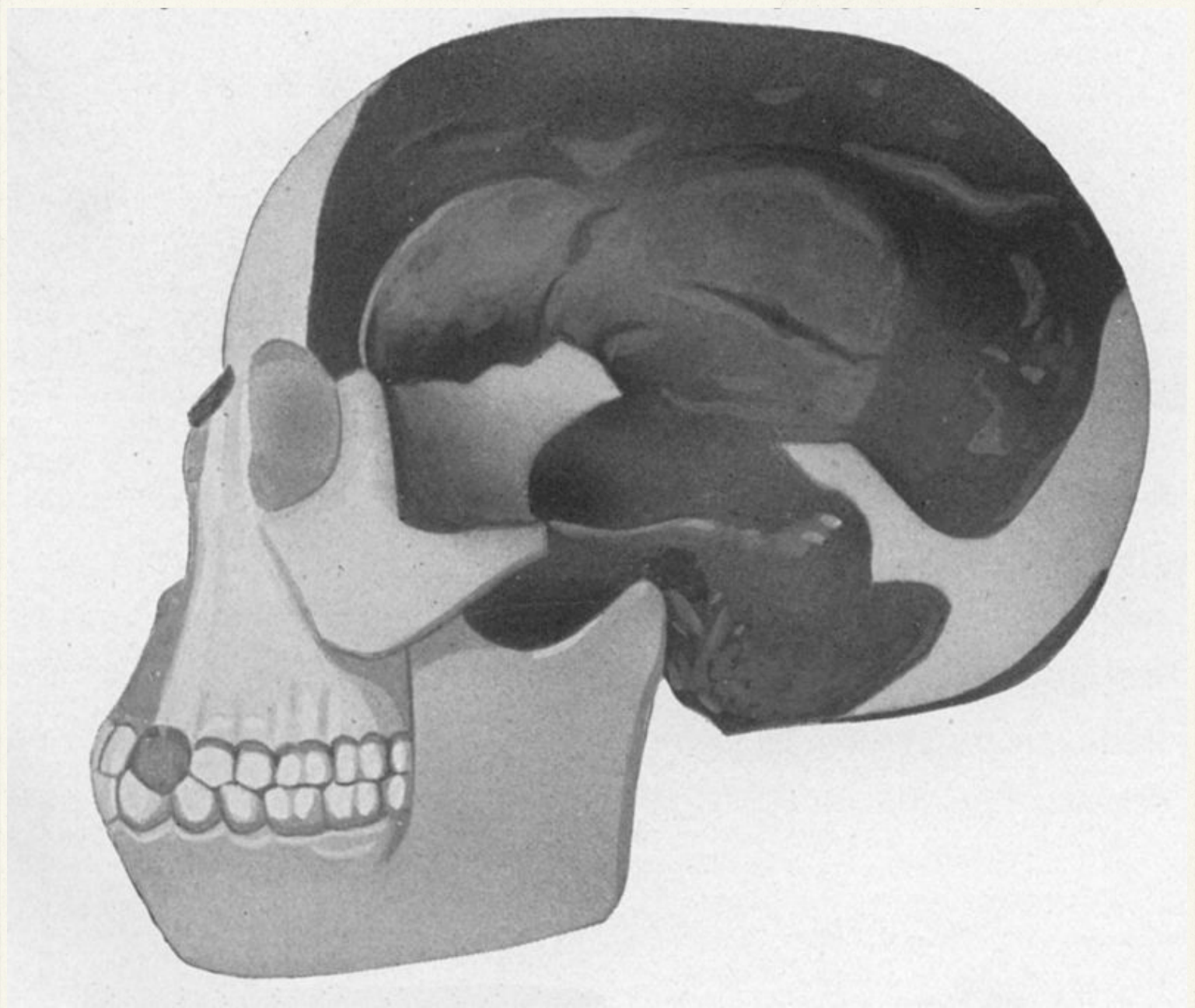
5. *Relevans*

- Alla historiker använder frågeställningar. För att använda källor behöver man en klar och tydlig fråga. Först då vet man om källan är relevant eller ej.
- Källan blir relevant först när den kan besvara, eller avfärda, en fråga

Tillsammans kan en rätt identifierad källa och tydliga kriterier för källkritik skapa en bra grund för olika historiska undersökningar.

”Svearna äga taga konung och likaså vräka” - Om kungaval i den Äldre Västgötalagen, via Wikimedia commons.

By J. Arthur Thomson, The Outline of Science, 1922
[Public domain], via Wikimedia Commons

PILTDOWNMANNEN...

Världens kanske mest kända exempel på en förfalskad kvarleva.

Fossilet av en påstådd förmänniska hittades i en engelsk grusgröp 1912. Först 1949 kunde modern forskning visa att det rörde sig om en förfalskning. En blandning av en människoskalle och en käke från en orangutang som färgats och tänder som slipats lyckades lura många människor under 37 års tid.

Källor

Litteratur

Dahlgren, Stellan & Florén, Anders, *Fråga det förflutna: en introduktion till den moderna historieforskningen*, Studentlitteratur, Lund, 1996

Ekman, Stig, Thullberg, Per & Åmark, Klas (red.), *Metodövningar i historia: historisk teori, metod och källkritik*. [1], Studentlitteratur, Lund, 1993

Florén, Anders & Ågren, Henrik, *Historiska undersökningar: grunder i historisk teori, metod och framställningssätt*, Studentlitteratur, Lund, 1998

Wallén, Göran, *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*, 2. uppl., Studentlitteratur, Lund, 1996

Bilder är hämtade från *Wikimedia Commons*.

THE
TREATY OF PEACE
BETWEEN
THE ALLIED AND ASSOCIATED POWERS
AND
GERMANY,

The Protocol annexed thereto, the Agreement respecting
the military occupation of the territories of the Rhine,

AND THE
TREATY
BETWEEN
FRANCE AND GREAT BRITAIN

RESPECTING
Assistance to France in the event of unprovoked
aggression by Germany.

Signed at Versailles, June 28th, 1919.

(With Maps and Signatures in Facsimile)

LONDON: PRINTED AND PUBLISHED BY HIS MAJESTY'S STATIONERY OFFICE
To be purchased through any Bookseller or directly from H.M. STATIONERY OFFICE at the
following addresses: IMPERIAL HOUSE, KINGSCOURT, LONDON, W.C. 2 and 28, ABINGDON STREET,
LONDON, S.W. 1; 82, FLEET STREET, MANCHESTER; 4, DE ALDRICH'S CHURCH, CARLTON;
28, FORTH STREET, DUBLIN; or from E. POSSONBY, LTD., 118, GRAFTON STREET, DUBLIN.

SLUT